

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

КЛЕПКА ДАР'Я ІГОРІВНА

УДК 343.13

**ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД
ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК ОКРЕМИЙ ВИД ПРОВАДЖЕННЯ**

**12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Харків – 2017

Дисертація є рукописом.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник:

- доктор юридичних наук, доцент **Трофименко Володимир Михайлович**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри кримінального процесу;

Офіційні опоненти:

- доктор юридичних наук, доцент **Гловюк Ірина Василівна**, Національний університет «Одеська юридична академія», завідувач кафедри кримінального процесу;

- кандидат юридичних наук, доцент **Янович Юрій Павлович**, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету.

Захист відбудеться «20» жовтня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84А.

Автореферат розіслано «18» вересня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ю. Шепітько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Право на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності слідчого судді, прокурора, слідчого є однією із найважливіших гарантій захисту прав та свобод особи під час досудового розслідування. Цим обумовлено визнання його забезпечення однією із засад кримінального провадження (ст. 7, 24 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК)).

Чинним КПК суттєво змінено нормативне закріплення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, механізм його реалізації, предмет оскарження на цьому етапі кримінального провадження, коло осіб, які мають право на таке оскарження тощо.

Разом із тим, як свідчить правозастосовна практика, чимало питань не знайшли свого нормативного вирішення, наявними також є прогалини та колізії правового регулювання, що викликає істотні складнощі при застосуванні передбачених засобів захисту. Про недосконалість національного механізму реалізації цього права свідчить практика Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) стосовно України (Рішення ЄСПЛ «Меріт проти України», «Кузьменко проти України»).

Вагомий внесок у дослідження проблеми оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування зробили вітчизняні правники та представники зарубіжної правової науки О.К. Антонович, О.М. Артамонов, В.М. Беднарська, В.Д. Берназ, С.В. Белобородов, Н.Р. Бобечко, В.Л. Будніков, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, Н.В. Григор'єва, М.О. Колоколов, Д.Є. Крикливець, Н.С. Куришева, В.І. Летучих, В.Т. Маляренко, В.І. Маринів, О.В. Носкова, С.О. Пшенічко, Ю.В. Скрипіна, С.М. Смоков, А.Р. Туманянц, Г.В. Федотова, В.І. Чорнобук, С.Л. Шаренко, О.Г. Шило, М.Є. Шумило, О.Г. Яновська та ін.

Важливі аспекти оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження були предметом наукових пошуків Ю.П. Аленіна, В.С. Зеленецького, О.В. Волколуп, О.В. Капліної, Л.М. Лобойка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, М.А. Погорецького, В.О. Попелюшка, І.А. Тітка, В.М. Трофименка, Т.В. Трубнікової, Д.В. Філіна, Ю.К. Якимовича та ін.

Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, які тією чи іншою мірою стосуються заявленої проблематики, багато існуючих практико-прикладних та наукових проблем у цій сфері не знайшли свого вирішення, що негативно позначається на захисті прав особи під час досудового розслідування. Це зумовило вибір теми дисертації, визначило її основні напрями та спонукало до вирішення наукового завдання, зміст якого полягає у комплексній розробці проблематики оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом наукових досліджень кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і є складовою частиною цільової комплексної програми «Судова влада: проблеми організації та діяльності» (номер державної реєстрації 0111U000957). Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою університету, протокол № 4 від 21 грудня 2012 р.

Мета й завдання дослідження. Мета дослідження полягає у теоретико-правовій характеристиці оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження, а також вирішенні теоретичних і практичних питань, пов'язаних із вдосконаленням його правового регулювання та правозастосування у цій сфері.

Досягнення поставленої мети передбачає необхідність послідовного вирішення таких дослідницьких завдань:

- виявити основні риси інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування;
- охарактеризувати оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження;
- сформулювати авторське визначення поняття «бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді під час досудового розслідування» та виокремити основні риси бездіяльності як складової предмету оскарження під час досудового розслідування;
- виокремити та охарактеризувати складові предмету оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування;
- визначити процесуальний статус особи - суб'єкта права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування;
- з'ясувати специфіку повноважень слідчого судді щодо розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування;
- визначити особливості субінституту оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають, змінюються і припиняються при оскарженні рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора, слідчого судді під час досудового розслідування.

Предметом дослідження є оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям наукового дослідження є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, характерних для правової науки.

Історико-правовий метод допоміг дослідити генезу розвитку наукових поглядів на проблему оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Діалектичний метод дозволив розглянути інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як цілісне явище, поглибити понятійний апарат, з'ясувати сутність поняття «скарга» та «оскарження». Порівняльно-правовий метод став у нагоді при співставленні положень чинного законодавства України й законодавства зарубіжних країн. Системно-структурний метод покладено до основи визначення загальних умов оскарження та розгляду скарг у досудовому провадженні. Статистичний метод використано при дослідженні судової практики розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді.

Усі методи застосовувалися у взаємозв'язку, що забезпечило достовірність наукових результатів і узгодженість сформульованих у дисертаційній роботі висновків.

Теоретичну основу дисертації становлять наукові положення, що містяться у працях українських та зарубіжних дослідників із теорії права, конституційного права, кримінального процесуального права, адміністративного права та процесу, цивільного процесуального права.

Нормативно-правову та інформаційну основу дисертації склали: Конституція України; міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; рішення ЄСПЛ; закони й підзаконні нормативно-правові акти України; КПК України 1960 р.; судова практика; законодавство іноземних країн.

Емпіричну базу дисертаційної роботи становлять результати узагальнення матеріалів 152 кримінальних проваджень та судової практики судів першої та апеляційної інстанцій щодо розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування (понад 250 судових рішень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження за КПК 2012 року.

До найважливіших положень, що містять наукову новизну, слід віднести такі.

Уперше:

- надано авторську дефініцію поняття бездіяльності як складового елемента предмета оскарження під час досудового розслідування, під якою пропонується розуміти невиконання або неналежне виконання слідчим, прокурором, слідчим суддею свого процесуального обов'язку, який полягає у вчиненні конкретних дій або прийнятті конкретних процесуальних рішень, які необхідно було вчинити або прийняти відповідно до вимог КПК та у визначений законом строк;

- обґрунтовано з урахуванням практики ЄСПЛ пропозицію доповнити ст. 303 КПК частиною, яка передбачає, що оскарженню підлягають будь-які рішення, дії чи бездіяльність, якими порушуються або можуть бути порушені конституційні права людини та які можуть

перешкоджати ефективному здійсненню кримінального провадження або доступу особи до правосуддя;

- аргументовано доцільність виключення із передбаченого ст. 303 КПК порядку оскарження посилення на можливість розгляду скарг під час підготовчого провадження;

- обґрунтовано доцільність законодавчого визначення процесуального статусу скажника як суб'єкта оскарження під час досудового розслідування;

- сформульовано наукову позицію щодо поширення апеляційного оскарження на всі ухвали слідчого судді, які стосуються прав та інтересів особи;

- виокремлено особливості субінституту оскарження, які пов'язані із спеціальним суб'єктом подання скарги, до яких відносяться: предмет оскарження; суб'єкт подання скарги; суб'єкт розгляду скарги; строки подання скарги; мета подання скарги; наслідки оскарження.

Удосконалено:

- теоретичні положення щодо повноважень апеляційного суду під час розгляду скарг на ухвали слідчого судді під час досудового розслідування;

- наукове розуміння інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як сукупності правових норм, що регулюють процедуру реалізації особою права на звернення до уповноваженого законом органу зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, слідчого судді з метою захисту своїх прав та законних інтересів, які були порушені (або можуть бути порушені) під час досудового розслідування та отримання законного та обґрунтованого рішення;

- теоретичні уявлення щодо критеріїв, яким має відповідати предмет та суб'єкт оскарження під час досудового розслідування.

Набули подальшого розвитку:

- наукові погляди на виокремлення основних рис інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, до яких відносяться: свобода оскарження; урегульованість; активна поведінка заінтересованої особи; гарантованість; диспозитивність;

- доктринальна позиція щодо віднесення оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування до окремого виду провадження;

- наукові підходи щодо повноваження слідчого судді під час розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування;

- обґрунтування необхідності унормування в КПК вимог до скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді під час досудового розслідування.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації висновки можуть бути використані у: науково-дослідній роботі – для подальшого опрацювання проблеми удосконалення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час

досудового розслідування; у законотворчій діяльності – в процесі розробки і прийнятті законів України про внесення змін до КПК у частині нормативного регулювання оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування; у правозастосовній діяльності – при підготовці науково-практичних рекомендацій стосовно розгляду та вирішення скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування; у навчальному процесі – при викладанні курсу кримінального процесу, підготовці підручника та навчальних посібників з кримінального процесу.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію виконано на кафедрі кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, обговорено на засіданні кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та рекомендовано до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук у спеціалізованій вченій раді Д 64.086.01 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого.

Основні результати наукового дослідження були оприлюднені на: Всеукраїнській конференції «Проблеми розвитку юридичної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 18 квітня 2013 р.), Круглому столі «Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень» (м. Харків, 25 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання підготовки фахівців у вищих навчальних закладах: досвід, проблеми, перспективи» (м. Чернігів, 7-8 червня 2013 р.), VI Всеукраїнській науковій конференції студентів та аспірантів «Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників» (м. Харків, 20 травня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська традиція в міжнародному праві: реалізація прав людини» (м. Братислава (Словацька Республіка) 6-7 травня 2016 р.)

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у 5 наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях (у тому числі одна у іноземному науковому виданні) і в тезах 5 доповідей на наукових і науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації зумовлена предметом, метою й завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять десять підрозділів (які включають 3 пункти), додатку, списку використаних джерел (249 найменувань). Загальний обсяг рукопису дисертації становить 211 сторінок, з яких основний текст – 182 сторінки, додаток – 2 сторінки, список використаних джерел – 27 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробки, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет

дослідження, охарактеризовано його методологію та емпіричну базу, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, їх апробацію.

Розділ 1. «Поняття та сутність оскарження рішень дій чи бездіяльності під час досудового розслідування» складається з двох підрозділів.

Підрозділ 1.1 «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як інститут кримінального процесуального права» складається з трьох пунктів.

У пункті 1.1.1. «Поняття та функціональне призначення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування» прослідковано генезу теоретичних уявлень стосовно сутності та функціонального призначення інституту оскарження. З'ясовано та охарактеризовано значення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, визначено його основні складові елементи.

Наведено авторську дефініцію скарги в досудовій стадії кримінального процесу, під якою пропонується розуміти встановлену законом форму звернення особи, чії права та законні інтереси були порушені, або можуть бути порушені рішеннями, діями чи бездіяльністю слідчого, прокурора та слідчого судді, яке подається до уповноваженої особи з метою відновлення порушених прав, свобод чи законних інтересів або недопущення такого порушення.

Запропоновано розглядати оскарження під час досудового розслідування як сукупність взаємопов'язаних дій особи, яка звертається зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, та дій уповноважених осіб щодо прийому, розгляду та вирішення скарги по суті.

Встановлено, що інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування є комплексним. До його структури віднесено наступні субінститути: «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування»; «Оскарження недотримання розумних строків»; «Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування»; «Оскарження слідчим рішення, дій чи бездіяльності прокурора»; «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, їх посадових чи службових осіб, пов'язаних із наданням міжнародної правової допомоги на території України» тощо.

Під інститутом оскарження запропоновано розуміти сукупність правових норм, що регулюють процедуру реалізації особою права на звернення до уповноваженого законом органу зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, слідчого судді з метою захисту своїх прав, свобод та законних інтересів, які були порушені (або можуть бути порушені) під час досудового розслідування, та отримання законного і обґрунтованого рішення.

Значення інституту оскарження рішень дій чи бездіяльності під час досудового розслідування полягає у тому, що, будучи дієвим засобом юридичного захисту, він дозволяє

швидко та ефективно відновити порушене становище особи, яка звертається із скаргою, виправити наявні слідчі та судові помилки і попередити їх можливе допущення, а також забезпечити відповідність правозастосовної практики європейським стандартам у галузі прав людини.

З огляду на сказане, зроблено висновок про те, що інститут оскарження виступає не тільки важливим інструментом захисту особистих прав учасників кримінального провадження, дотримання публічних, державних та приватних інтересів, а й гарантією ефективної роботи усієї системи кримінального судочинства.

Пункт 1.1.2 «Основні риси інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування» присвячено аналізу точок зору вчених щодо виокремлення основних рис інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Дисертантом обстоюється погляд щодо віднесення до них наступних положень: свобода оскарження; урегульованість, активна поведінка заінтересованої особи; гарантованість, диспозитивність.

У пункті 1.1.3 «Загальна характеристика оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження» автором відмічається, що з прийняттям КПК 2012 року, який суттєво розширив юрисдикцію суду під час досудового розслідування і впровадив слідчого суддю як спеціального суб'єкта, до компетенції якого належить здійснення функцій судового контролю, окремі процедурні правила, які були передбачені КПК 1960 року, отримали якісної зміни і трансформувалися в процесуальні провадження, що по відношенню до досудового розслідування мають забезпечувальний характер.

Дисертант приєднується до наукових поглядів, відповідно до яких результатом диференціації кримінальної процесуальної форми на етапі досудового розслідування є виокремлення в системі кримінального процесу судово-контрольних проваджень, одним із яких є провадження з розгляду слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора.

Доведено, що оскарженню рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування притаманні ознаки самостійного кримінального процесуального провадження: комплексний відносно автономний характер у системі кримінального процесу; особливий предмет провадження; специфіка способів здійснення процесуальної діяльності у межах провадження; наявність процесуальних актів, які притаманні конкретному провадженню, забезпечують вирішення його завдань і у яких формалізуються отримані процесуальні результати; багатосуб'єктність провадження; полістадійність.

У підрозділі 1.2 «Предмет оскарження під час досудового розслідування» досліджено поняття предмета оскарження та його складові елементи.

Під предметом оскарження під час досудового розслідування пропонується розуміти рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді, якими порушуються або можуть бути порушені права, свободи та законні інтереси особи, а також рішення, що ускладнюють її доступ до правосуддя, або можуть перешкоджати ефективному здійсненню досудового розслідування чи ускладнити його.

На підставі аналізу норм КПК зроблено висновок, що складовими елементами предмета оскарження є: процесуальні рішення, дії, бездіяльність.

Автором поділяється науковий підхід, відповідно до якого під процесуальним рішенням необхідно розуміти виражені у встановленій законом формі індивідуальні правозастосовні акти, в яких компетентні державні органи, посадові особи у відповідному порядку з метою вирішення правових та кримінологічних завдань кримінального судочинства дають відповіді на питання, які виникають під час провадження, і виражають владні волевиявлення щодо дій чи бездіяльності, які впливають із встановлених на момент прийняття рішень фактичних обставин та приписів чинного законодавства.

Доведено, що крім передбачених статтею 110 КПК постанови та обвинувального акта, до процесуальних рішень прокурора необхідно також віднести його доручення та вказівки, надані у письмовій формі.

Під дією як структурним елементом предмета оскарження запропоновано розуміти активну поведінку слідчого, прокурора, слідчого судді, яка порушує права та законні інтереси особи або може спричинити шкоду конституційним правам і свободам людини, або ускладнити доступ особи до правосуддя, або перешкоджати ефективному здійсненню досудового розслідування та вирішенню завдань кримінального провадження.

Під бездіяльністю як складовим елементом предмета оскарження пропонується розуміти невиконання або неналежне виконання слідчим, прокурором, слідчим суддею свого обов'язку, який полягає у вчиненні конкретних дій або прийнятті конкретних процесуальних рішень, які необхідно було вчинити або прийняти відповідно до вимог КПК та у визначений законом строк.

З'ясовано та охарактеризовано основні риси бездіяльності до яких відносяться: відсутність об'єктивних причин невиконання процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень, незаконність, кореспондуючий обов'язок вчинити певну дію, усвідомленість.

Розділ 2. «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Предмет оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування»* на підставі аналізу рішень Конституційного суду України, ЄСПЛ та правозастосовної практики дисертант робить висновок про недоцільність закріплення

вичерпного переліку рішень, дій чи бездіяльності, які підлягають оскарженню під час досудового розслідування.

Автор поділяє точку зору, що предмет оскарження повинен відповідати наступним критеріям: 1) рішення, дія чи бездіяльність завдало або може завдати шкоди конституційним правам і свободам людини; 2) рішення, дія чи бездіяльність перешкоджає доступу особи до правосуддя; 3) рішення, дія чи бездіяльність перешкоджає ефективному здійсненню кримінального провадження.

Дисертант обґрунтовує необхідність законодавчого закріплення можливості оскарження недотримання розумних строків слідчим, прокурором до слідчого судді, оскільки подача такої скарги до прокурора не може розглядатися як достатня гарантія для незалежного та безстороннього розгляду скарги. Така зміна порядку оскарження забезпечуватиме змагальність під час розгляду скарги та відповідатиме вимозі ефективного засобу правового захисту.

У підрозділі 2.2. «Суб'єкти оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування» проаналізовано наукові підходи до визначення кола суб'єктів оскарження під час досудового розслідування.

Піддано критичному аналізу закріплення в КПК вичерпного переліку суб'єктів оскарження.

Доведено, що суб'єктами права оскарження рішень, дій або бездіяльності під час досудового розслідування слід вважати осіб, залучених у кримінальні процесуальні правовідносини, конституційні права та інтереси яких порушені рішеннями, діями чи бездіяльністю слідчого або прокурора. Відсутність доступної процедури, що забезпечує швидкий та безпосередній розгляд скарги під час досудового розслідування, у практиці ЄСПЛ розцінюється як порушення самої суті права на доступ заявника до суду (Рішення у справі «Кузьменко проти України»).

Автор наголошує, що обов'язковою ознакою суб'єкта оскарження є причинно-наслідковий зв'язок між діями або рішеннями, що прийняті, чи бездіяльністю під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності та порушенням прав або інтересів особи.

Запропоновано законодавчо визначити такого суб'єкта кримінального провадження як скажника (особа, яка подала скаргу) та закріпити його процесуальний статус.

У підрозділі 2.3. «Порядок реалізації та наслідки оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового розслідування» звертається увага на необхідність передбачити наступні нормативні вимоги до скарги, яка подається на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора: назва суду, до якого подається скарга; прізвище, ім'я, по батькові скажника; адреса, засоби зв'язку скажника; рішення, дія або бездіяльність, що оскаржуються; обґрунтування порушення права скажника; підпис скажника.

Обґрунтовується позиція щодо необхідності розширення видів рішень слідчого судді за результатами розгляду скарги. До них також доцільно додати рішення слідчого судді про відмову у задоволенні скарги в певній частині та залишення скарги без розгляду.

Запропоновано передбачити в законі норму, відповідно до якої суд, отримавши скаргу, яка не підлягає розгляду в цьому суді, направляє її за підсудністю. У такий спосіб забезпечується право особи на судовий захист та дотримання розумних строків під час досудового розслідування.

Доведено, що наслідками задоволення скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора є відновлення порушених прав та законних інтересів скаржника або недопущення такого порушення. У передбачених законом випадках, рішення по скарзі може бути правовою підставою для притягнення слідчого, прокурора до кримінальної чи дисциплінарної відповідальності.

Розділ 3. «Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Предмет апеляційного оскарження під час досудового розслідування» здійснено системний аналіз видів рішень слідчого судді, які підлягають оскарженню під час досудового розслідування.

Дисертантом обґрунтовано, що під час досудового розслідування повинні підлягати оскарженню всі ухвали слідчого судді, прийняті за результатом розгляду скарги.

У підрозділі 3.2 «Суб'єкти апеляційного оскарження ухвал слідчого судді» проаналізовано наукові підходи до визначення кола суб'єктів, які мають право на оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування.

Звертається увага на недоцільність законодавчого обмеження кола суб'єктів права на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді та пропонується внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 393 КПК, виклавши його в наступній редакції: «інші особи, інтересів яких стосується судове рішення».

Підрозділ 3.3. «Порядок реалізації та наслідки оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування» присвячено поглибленому вивченню особливостей порядку подання та розгляду скарг на ухвали слідчого судді.

Визначено особливості апеляційного оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. До них віднесено: спрощений порядок подачі апеляційної скарги; скорочений строк апеляційного оскарження; специфіка наслідків апеляційного оскарження ухвали слідчого судді (подання апеляційної скарги не зупиняє її виконання); спрощений порядок розгляду апеляційної скарги; відсутність у апеляційного суду повноваження скасувати рішення та призначити новий розгляд скарги у суді першої інстанції, що обумовлює ухвалення апеляційним судом рішення по суті скарги у випадку встановлення підстав для її задоволення.

Розділ 4. «Оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *«Предмет оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора»* стверджується, що оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора під час досудового розслідування є субінститутом інституту оскарження, під яким пропонується розуміти сукупність правових норм, що регулюють правовідносини, які виникають під час подання слідчим скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора, порядок розгляду скарги прокурором вищого рівня та прийняття рішення за результатами розгляду скарги.

Автором проаналізовано характерні елементи субінституту оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора, до яких відносяться: предмет оскарження; суб'єкт подання скарги; суб'єкт розгляду скарги; строки подання скарги; мета та наслідки оскарження.

Сформульовано висновок, що предметом оскарження слідчим, який здійснює розслідування певного кримінального правопорушення, є рішення (в тому числі й письмові вказівки), дії чи бездіяльність прокурора, який здійснює відповідні повноваження процесуального керівника у цьому кримінальному провадженні.

У підрозділі 4.2 *«Порядок реалізації та наслідки оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора»* запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 312 КПК та передбачити момент, з якого має відраховуватися строк оскарження слідчим рішення, дій чи бездіяльність прокурора, а саме - скарга повинна подаватися в письмовій формі не пізніше 3 днів з моменту отримання оскаржуваного рішення або з моменту, коли слідчий дізнався про вчинення оскаржуваної дії чи бездіяльності.

Акцентовано увагу на те, що відмова прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій є процесуальною дією. А тому скарга на таку відмову повинна подаватися слідчим в порядку ст. 312-313 КПК України, а не в порядку ч. 3 ст. 40 КПК.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішення наукового завдання, що полягає в отриманні нових результатів у вигляді наукових висновків щодо характеристики оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження, а також теоретичних і практичних питань, пов'язаних із удосконаленням його нормативної моделі та правозастосування у цій сфері. Проведене дослідження дає можливість сформулювати наступні висновки та пропозиції.

1. Інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування необхідно розуміти як сукупність правових норм, що регулюють процедуру реалізації особою

права на звернення до уповноваженого законом органом зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, слідчого судді з метою захисту своїх прав, свобод та законних інтересів, які були порушені (або можуть бути порушені) під час досудового розслідування, та отримання законного і обґрунтованого рішення.

Характерними рисами інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування є: свобода оскарження; урегульованість; активна поведінка заінтересованої особи; гарантованість; диспозитивність.

2. Матеріально-правову основу оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження складають відносини, що виникають і розвиваються у зв'язку із здійсненням судового контролю під час досудового розслідування.

Таке провадження має забезпечувальний стосовно основного провадження характер, оскільки, з одного боку, створює необхідні умови для здійснення основного провадження, а з іншого – забезпечує дотримання прав і свобод людини під час досудового розслідування.

Йому притаманні такі характерні ознаки: - комплексний відносно автономний характер у системі кримінального процесу; - особливий предмет провадження; - специфіка способів здійснення процесуальної діяльності у межах провадження; - наявність процесуальних актів, які притаманні цьому провадженню, забезпечують вирішення його завдань і у яких формалізуються отримані процесуальні результати; - багатосуб'єктність провадження; - полістадійність.

3. Бездіяльність як складовий елемент предмета оскарження має такі ознаки: відсутність об'єктивних причин невиконання процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень, незаконність, кореспондуючий обов'язок вчинити певну дію, усвідомленість. Бездіяльність пропонується розуміти як невиконання або неналежне виконання слідчим, прокурором, слідчим суддею свого процесуального обов'язку, який полягає у вчиненні конкретних дій або прийнятті конкретних процесуальних рішень, які необхідно було вчинити або прийняти відповідно до вимог КПК та у визначений законом строк.

Строки оскарження бездіяльності під час досудового розслідування необхідно обчислювати з моменту, коли особа дізналася або могла дізнатися про таку бездіяльність, а не з моменту невчинення дії, яку слідчий або прокурор зобов'язані були вчинити відповідно до КПК, або неприйняття передбаченого законом процесуального рішення.

4. Закріплення на законодавчому рівні вичерпного переліку рішень, дій чи бездіяльності, що підлягають оскарженню під час досудового розслідування, визнано таким, що порушує право особи на доступ до правосуддя і перешкоджає отриманню нею ефективного судового захисту.

Запропоновано доповнити ст. 303 КПК частинами наступного змісту:

Оскарженню підлягають рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, якими порушуються або можуть бути порушені конституційні права і свободи людини, та які можуть

перешкоджати ефективному здійсненню кримінального провадження або доступу особи до правосуддя.

Будь-яка особа, конституційні права та свободи якої порушено або може бути порушено рішеннями, діями чи бездіяльністю слідчого або прокурора, має право звернутися зі скаргою до слідчого судді.

5. Обґрунтовано висновок про необхідність врегулювання процесуального статусу скажника (особи, яка звернулася зі скаргою під час досудового розслідування) та надання йому наступних процесуальних прав: бути поінформованим про час і місце судового розгляду скарги, брати участь у судовому засіданні; заявляти відвід слідчому судді, складу суду; ставити питання слідчому чи прокурору з питань, які є предметом судового розгляду; користуватися професійною правничою допомогою: мати захисника, представника; давати пояснення рідною або іншою мовою, якою він володіє, і користуватися допомогою перекладача; користуватися нотатками і документами при наданні пояснень; знайомитися з матеріалами, які можуть бути надані в судовому засіданні слідчим або прокурором; виступати в судових дебатах; знайомитися з журналом судового засідання і технічним записом судового засідання; отримувати копію судового рішення; оскаржувати судові рішення.

6. На підставі узагальнення практики здійснення судового контролю під час досудового розслідування констатовано необхідність законодавчого врегулювання питання розгляду скарги за відсутності скажника. Пропонується передбачити в законі можливість слідчого судді за відсутності в судовому засіданні особи, яка звернулася зі скаргою, повторно викликати її у межах строку розгляду скарги, а після його сплину - залишити скаргу без розгляду у зв'язку з неявкою скажника. Також визнається за доцільне впровадження порядку розгляду слідчим суддею скарги у відсутність скажника за умови подачі ним письмової заяви про це, а у випадку відмови скажника від скарги – закриття провадження по ній.

Крім того, обґрунтовується необхідність доповнення ч. 2 ст. 307 КПК пунктом 5 наступного змісту: «відмову у задоволенні скарги в певній частині».

7. Оскарження слідчим рішення, дій чи бездіяльності прокурора під час досудового розслідування визнається субінститутом по відношенню до інституту оскарження, під яким пропонується розуміти сукупність правових норм, якими регулюються правовідносини, що виникають під час подання слідчим скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора, порядок розгляду скарги прокурором вищого рівня та прийняття рішення за результатами розгляду скарги.

Виокремлено особливості субінституту оскарження слідчим рішення, дій чи бездіяльності прокурора, до яких віднесено: предмет оскарження; суб'єкт подання скарги; суб'єкт розгляду скарги; строки подання скарги; мета та наслідки оскарження.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Камчатна Д.І. Щодо визначення поняття інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування *Науковий фаховий журнал «Науковий вісник Ужгородського національного університету»*. Серія «Право». 2013. № 23.С. 78-82.
2. Камчатная Д.И. Субъекты права обжалования решений, действий или бездействия следователя, прокурора во время досудебного расследования. *Международный научно-практический правовой журнал «Закон и жизнь» («LegeasiViata»)*.2014.С. 68-71.
3. Камчатна Д.І. Предмет оскарження під час досудового розслідування. *Університетські наукові записки : часопис*. 2014. № 1 (49). С. 188-194.
4. Камчатна Д.І. Щодо реалізація права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (2). С. 180-185.
5. Камчатна Д.І. Щодо визначення суб'єктів оскарження ухвал слідчого судді під час. *Порівняльно-аналітичне право*.2015. №2.С. 250-252.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Камчатна Д.І. Деякі аспекти визначення поняття інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. *Актуальні питання підготовки фахівців у вищих навчальних закладах: досвід, проблеми, перспективи: між нар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 7-8 червня 2013 р.)*. Чернігів: Чернігівський юридичний коледж ДПТС України Видавець Лозовий В. М, 2013.С. 121– 123.
2. Камчатна Д.І. Деякі проблемні питання оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час досудового провадження. *Європейська традиція в міжнародному праві: реалізація прав людини: між нар. наук.-практ. конф. (м. Братислава Словацька Республіка, 6 –7 травня 2016 р.)*. Братислава: Панєвропська висша школа, 2016. С. 219 – 222.
3. Камчатна Д.І. Деякі питання реалізації права потерпілого на оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. *Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні: матеріали "круглого столу" в рамках VII Всеукр. фестивалю науки: 20 років НАПрН України, НАПрН України, НДІ вивчення проблем злочинності, Всеукр. громад. орг. "Асоціація кримінального права"(Харків 25 квіт. 2013 р.)*. Харків: Право, 2013. С. 283-284 .
4. Камчатна Д.І. Деякі аспекти визначення суб'єкта оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. *Актуальні питання кримінального процесу очима молодих дослідників: матеріали VI Всеукр. наук. конф. студентів і аспірантів (Харків, 20 трав. 2015 р.)*. Харків: Право, 2015. - С. 300-302.

5. Камчатна Д.І. Деякі питання визначення предмета оскарження під час досудового розслідування. *Правова доктрина - основа формування правової системи держави*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю НАПрН України та обговоренню п'ятитом. моногр. "Правова доктрина України" (Харків, 20-21 листоп. 2013 р.) Харків: Право, 2013. С. 825.

АНОТАЦІЯ

Клепка Д.І. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. – Харків, 2017.

У роботі з'ясовано сутність оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремого виду провадження. Досліджено такі складові інституту оскарження як: оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора; оскарження ухвал слідчого судді; оскарження слідчим рішенням, дій чи бездіяльності прокурора.

Сформульовано низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в сфері регулювання оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування, з метою захисту прав та законних інтересів осіб, залучених до орбіти кримінального судочинства.

Ключові слова: скарга, оскарження, інститут оскарження, окремий вид провадження, досудове розслідування, предмет оскарження, суб'єкт оскарження, рішення, дія, бездіяльність, ухвала слідчого судді.

АННОТАЦИЯ

Клепка Д.И. Обжалование решений, действий или бездействия во время досудебного расследования как отдельный вид производства. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика; судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины. – Харьков, 2017.

Диссертация посвящена исследованию обжалования решений, действий или бездействия во время досудебного расследования как отдельного вида производства.

Институт обжалования решений, действий или бездействия во время досудебного

расследования рассматривается как совокупность правовых норм, регулирующих процедуру реализации лицом своего права на подачу уполномоченному законом органу жалобы на решения, действия или бездействие следователя или прокурора, следственного судьи, с целью защиты своих прав и законных интересов, которые были нарушены (или могут быть нарушены) во время досудебного расследования и получения законного и обоснованного решения. В работе раскрыты основные особенности института обжалования. Анализируется предмет обжалования во время досудебного расследования.

Аргументируется вывод о том, что обжалование решений, действий или бездействия является отдельным видом производства.

Высказано собственное виденье относительно нормативного закрепления предмета обжалования, субъектов, которые имеют право на подачу жалобы во время досудебного расследования. Исследованы вопросы касаются особенностей реализации права на обжалование решений, действий или бездействия следователя, прокурора во время досудебного расследования.

В рамках отдельного раздела автор останавливается на вопросах апелляционного обжалования определений следственного судьи во время досудебного расследования. Особое внимание уделено субъектам обжалования определений следственного судьи. В работе исследуются особенности апелляционного обжалования определений следственного судьи во время досудебного расследования.

Дано авторское понятие субинститута обжалования следователем решений, действий или бездействия прокурора. Выделены характерные особенности, присущие данному субинституту, и раскрыто их содержание. Рассматривается предмет обжалования следователем решений, действий или бездействия прокурора. Проанализировано порядок реализации и последствия обжалования следователем решений, действий или бездействия прокурора.

Сформулировано ряд предложений, направленных на усовершенствование действующего уголовного процессуального законодательства в сфере регулирования обжалования решений, действий или бездействия во время досудебного расследования.

Ключевые слова: жалоба, обжалование, досудебное расследование, предмет обжалования, субъект обжалования, следственный судья, решение, действие, бездеятельность.

SUMMARY

Klepka D.I. Appeal against decisions, actions or inactivity during pre-trial investigation as a separate type of proceedings. - Qualification scientific work on the rights of manuscripts.

A Thesis for a scientific degree of Candidate of Juridical Science, specialty 12.00.09 «Criminal procedure and forensic science; forensic enquiry and operational-search activity».- Yaroslav Mudryi National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine. - Kharkiv, 2017.

The thesis is devoted to investigating the institution appealing decisions, actions or inactivity during the pre-trial investigation as a separate type of proceedings.

There was expressed the author's vision of the normative fixing of the object of appeal, the subjects that have the right to file a claim during the pre-trial investigation. There were analyzed the features of the appeal of the definitions of the investigating judge during the pre-trial investigation.

It was proposed the author's concept of a sub-institution of investigator's appeal against decisions, actions or omissions of the prosecutor. There were proposed and disclosed characteristic features peculiar to the sub-institution.

Keywords: claim, appeal, pre-trial investigation, subject of appeal, subject of appeal, investigative judge, decision, action, inactivity.

Відповідальний за випуск
кандидат юридичних наук, доцент Маринів В.І.

Підписано до друку 11.09.2017 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на різнографі.
Умовн. друк. арк. 0,7. Облік. вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 11-09/17

«ФОП Напольська А.В.»
Виписка з ЄДР ІОО та ФОП № 24800000000152491
від 01.10.2013 р.
м. Харків вул. Петровського, 34
т.: 700-42-81